

УДК 930.58(477)-021.414:008(100)

Антоніна Філіна,

професор кафедри української та іноземних мов НАКККіМ

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТОВОМУ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена розгляду закономірностей та тенденцій розвитку української культури у світовому культурно-історичному процесі. Розглядається її еволюція в різні періоди розвитку держави, зміна національних цінностей та реалії сьогодення.

Ключові слова: глобалізація, національні цінності, тенденція, національна культура, новації, духовне життя, комерціалізація, соціокультурна реальність, інфраструктура, трансформація, гуманізація, культурно-інформаційний простір, реформування, конкурентоспроможність, культурна спадщина, культурний простір.

Глибинні зміни в культурі – процес іманентний, еволюційний, довготривалий. Водночас еволюційно назрілі перетворення, які супроводжують появу нової культурної епохи, відбуваються бурхливо.

Якщо творчий злет української культури був підготовлений національними процесами кінця XIX – початку XX ст., то зміни в сучасній українській культурі (особливо в художній сфері) спираються на перервану культурно-модерністську традицію 20-х рр. (що розвивалася якщо не в радянській Україні, то за кордоном) і демократизаційно-оновлюючу громадянську традицію 60-х рр. як гілку альтернативної, національно спрямованої культури.

Важливо простежити плідність і перспективність спадкоємності тих перетворень та тенденцій, які стимулюють розвиток української культури сьогодні. До них передусім слід віднести ті, що були спрямовані на демократичне оновлення суспільства та розвиток і збереження забутих або свідомо зневажених національних цінностей [4].

Позитивну роль у підготовці майбутніх змін у національній культурі відіграв період перебудови. Впроваджувана поступово, а здебільшого навіть стихійно, лібералізація духовного життя породила енергію постійних зрушень і новацій. Істотно урізноманітнилися духовне життя суспільства

за рахунок проникнення (спочатку напівмаскованого, а потім відвертого) зарубіжних модерністських і постмодерністських напрямів. Відбувалося «розхитування» традиційних критеріїв оцінки художніх цінностей, збагачення їх ширшим спектром відтінків. Суспільство дедалі більш усвідомлювало однобічність висунення на перший план критерію «ідейності».

Поступово припускають, а потім і визнають наявність реалізму інших творчих методів. Проводиться ціла серія соціальних реформ у сфері культури та мистецтва (наприклад багаторічний експеримент з реформування театральної справи в УРСР), які мали позитивні наслідки. Надається значна свобода у виборі репертуару та діяльності в цілому закладів культури аж до їхньої комерціалізації. Тому зміни, що відбувалися у сфері культури після проголошення незалежності України, були значною мірою продовженням, але на більш визначеній національній основі, тих тенденцій і напрямів, що склалися ще в період перебудови, доповнилися новими напрямками в мистецтві.

Проголошення волею народу незалежності України зумовило радикальні зміни в суспільстві, які суттєво позначилися на становищі культури. Складається нова соціальна і культурна ситуація, яка породжує нову соціокультурну реальність.

Основною особливістю нової соціокультурної дійсності є насамперед те, що наше суспільство, яке умовно визначається як «посттоталітарне», перебуває в періоді перелому та зміни типу своєї організації існування. Радикальне реформування суспільства активно формує нову культурну реальність, яка характеризується й новими відносинами між людьми в цілому (як суб'єктами культури), новими умовами (матеріальними зокрема) свого розвитку, особливою системою цінностей, норм і правил, культурних потреб та засобів їхнього задоволення. Коли ці норми та правила перетворюються на внутрішню програму поведінки людини (особистості), вони забезпечують узгодження функціонування, сталість і надійність певної сфери соціуму.

Сукупність цих правил поведінки людей (різної, залежно від умов) упорядковує суспільство і є, зрештою, саме культурою. Водночас стабільність суспільства забезпечується наявністю суперечливих за своїм характером та спрямуванням елементів культури, навіть опозиційними на зразок «порядок – хаос» [5].

Модель культурно збалансованого суспільства – плюралістична,

різноманітна. У перехідних суспільствах утрачається визначеність і чіткість критеріїв розрізнення еталонної, базової культури, посилюється відносність самих критеріїв, нездатність суспільства розрізняти «культурне» і «некультурне».

Ускладнюється проблема культурної орієнтації громадян, особливо молоді, у ситуації, коли твори авангардизму, які нещодавно кваліфікувались як антикультура, стають взірцем художнього поступу. У суспільстві відбувається певна втрата еталонів культури, пошук нових культурних парадигм, вагання між класичною моделлю капіталізму та постіндустріальною, намагання без достатніх передумов дещо покваліфувати «приміряти» їх до наших умов. Водночас становлення засад нового етапу розвитку української культури як національної пов'язане з глобальним планетарним процесом «етнічного ренесансу» останніх десятиліть ХХ ст.

Якісним стрижнем, який пронизує всі аспекти культури і суспільства в цілому, є зміна статусу, а відповідно – ролі й функцій національної культури, яка стає одним із визначальних чинників прогресу суспільства, його державності, формування національної ідентичності. Власне, національна самодостатність культури стає ніби критерієм і мірилом оцінки характеру та якості змін, а тому сама сучасна соціально-культурна реальність за свою основу має національно-культурне осердя, постає як оживляючий, стимулюючий струмінь [5].

Зміна соціальної орієнтації й ідеалів у суспільстві відбувається суперечливо і болісно, бо значна його частина залишається на позиціях соціалістичного вибору, менша частина впевнено обрала шлях західної цивілізації, який значною мірою виглядає повторенням уже пройденого шляху, а більшість ще не визначилась у своєму соціальному виборі.

Ця перехідність, невизначеність породжує колапс діяльності, втрату напряду дій, змістовності, соціальної мети й завдання, призводить до розладнання функціонування соціальних підсистем (виробничої, політичної, культурно-освітньої тощо) та їхньої скоординованості. Зрештою, державний вибір України визначається переважно в західному напрямі (прийняття України до Ради Європи), що є лише початком шляху. Оскільки в основі культури лежать цінності та норми, то й зміна соціальних орієнтацій супроводжується насамперед переоцінкою цінностей та формуванням їхньої нової ієрархії.

Особливо принципове значення у виборі шляхів подальшого розвитку української культури мало досягнення її природи і продовжуване зняття з

культури ідеологізаційного тиску, яке можна позначити терміном *деідеологізація культури*. Обговорення зазначеної проблеми широкою громадськістю мало значний суспільний резонанс, сприяло утвердженню погляду на культуру як на самодостатній, іманентний, природно-історичний феномен [2].

Одним із проявів збагачення змісту духовного життя суспільства є формування його специфічних структур в окремих регіонах України відповідно до тих давніх традицій, які в них побутували, а також інфраструктури сфери культури та культурних потреб місцевого населення. Достатньо чітко визначились особливості духовного життя у Львові, Києві, Харкові, Одесі та багатьох інших міст. Особливо виразно вони виявляються у своєрідності системи засобів масової комунікації, в єдності кіно, радіо, телебачення та преси, які мають свій стиль, оформлення, зв'язок із традиціями, настанови щодо перспектив розвитку і щодо змісту національної культури, форм її побутування в певному регіоні. Нові умови дали можливість виявитися тим культурним потребам, які раніше блокувалися чи заборонялися. З'являються незнані раніше суб'єкти культури, діяльність яких пов'язана з недержавними формами культурно-дозвільної діяльності, задоволенням нових потреб. Утворюються конкурентні державі культурологічні структури (фірми, малі підприємства, культурологічні центри, дирекції свят і фестивалів тощо), що відкриває нові шляхи вдосконалення культурної діяльності.

Радикальні зміни відбуваються в системі художньої культури, у художньому житті суспільства.

Нові соціально-художні відносини складаються між основними учасниками – суб'єктами цього процесу, між митцем, творчими спілками, публікою, критикою, державою і громадськістю.

Культурна трансформація, що триває в суспільстві, пов'язана з появою нових духовних потреб, які були пробуджені зростаючим інтересом до національної культури, а також потоком нових культурних цінностей – як вітчизняних, які були або заборонені, так і зарубіжних.

У процесі складання нового профілю і структури культурного життя, насичення його національним змістом і постмодерністськими новаціями, відбуваються важливі зміни в смаках, уподобаннях, у шкалі й критеріях оцінки явищ культури та мистецтва.

У зв'язку з різноманітністю змін і впливів у культурі загальна її структура лишається неусталеною. Це дає підстави стверджувати, що сучасне

культурне життя характеризується новим співвідношенням професійної, самодіяльно-художньої, традиційно-народної та релігійної культур, тобто певною структурною мозаїчністю [2].

Особливо збагачують палітру цієї мозаїчності елементи культури, що були в ній і раніше, але нині набувають незмірно більших масштабів. Ідеться про чинник релігії і вплив західної культури та культури української діаспори.

Не розглядаючи всіх позитивних і негативних сторін впливу релігії на життя суспільства, відзначимо, що в сучасний кризовий, перехідний період розвитку українського суспільства, коли зруйнована соціалістична система цінностей, розхитані основи пануючого раніше матеріалістичного світогляду й утворюється культурно-світоглядний вакуум, однією з форм сенсосоціальної самореалізації стає релігія і парапсихологічна надчуттєва віра в надприродні явища (екстрасенсорика тощо).

За умов певного духовного вакууму, який утворився, формується потреба в релігії як в етноформуєчому і культурностверджуючому чинникові, що сприяє гуманізації соціальних відносин, відтворенню культурної традиції.

Водночас відповідно до загальних світових модерністських тенденцій для України, у зв'язку зі зростанням ролі пріоритетності релігійного вибору особистості, характерним стає еkleктизм, який все повніше проявляється у формі політеїстичності. Це стає можливим з огляду на зростання кількості не лише протестантських, а й інших конфесій, поширення яких значно обмежує вплив православ'я, яке недостатньо адаптується до нових умов і певною мірою має свій вплив на суспільство.

Характерною рисою нової соціокультурної реальності стає зміна суспільного і громадського статусу релігії, релігізація значних верств населення, зростання впливу релігії на мораль, мистецтво, спосіб життя, ціннісні орієнтації (за даними всеукраїнських і соціологічних досліджень майже половина населення визначилась у своїй релігійності або позитивному ставленні до релігії). Нові реалії потребують і нової культурної політики, бо за даними експертного опитування, проведеного Міністерством культури України, 68 % вважають значними перспективи і можливості впливу церкви на духовні потреби наших сучасників [1].

Загальною особливістю нової соціокультурної реальності є зміна ціннісних орієнтацій, системи базових цінностей і їхнього акцентування на особистісному вимірі. Перехідний період характеризується «анемією»,

утратою моральних орієнтирів, зростанням моральної деградації суспільства, його корупцією та криміналізацією. Культурна диференціація поширюється на окремі сфери суспільства, які набувають особливого культурного профілю. Зміна системи управління художньою діяльністю, набуття самостійності творчими спілками, формування нової системи відносин між суб'єктами художнього життя (митцем, публікою, критикою, державою, громадськістю), формування художнього ринку свідчать про складання соціально-художньої реальності як особливої соціально-художньої сфери. Зростає різноманітність художнього життя, суперництво художніх шкіл і напрямів, як і внесок у налагодження культурного діалогу зі світом, підтвердженого багатьма нагородами міжнародних конкурсів і фестивалів.

Зростаюча відкритість функціонування і розвитку української культури за своїм змістом є формою входження у світовий культурно-інформаційний простір і водночас оприлюднення тих здобутків культури, які протистояли офіційним нормативам соціалістичного реалізму або не були визнані. Цей процес супроводжувався інтенсивним проникненням на терени нашої країни продукції інших культур, особливо західної, а також нового потоку творів російської культури.

Сьогоднішній день характеризується продовженням господарчої кризи, більш та менш успішними спробами реформ, і водночас – подальшим перебігом процесів глибинної трансформації господарчого та суспільного життя на нових засадах. Неподоланий спад виробництва, бюджетний дефіцит, приховане та явне безробіття – все це має й іншу сторону: зміцнення ефективних виробників при «вимиранні» неперспективних, зростання ділової ініціативності та господарчої самостійності дедалі більшої частини населення, більш відкритий характер нашого суспільства щодо зовнішнього світу [3].

Схожі суперечливі явища спостерігаються й у культурній сфері. Фактично держава та органи місцевого самоврядування й нині керують переважно засадами адміністративного управління та бюджетного утримання тих її закладів, що перебувають у державній та комунальній власності. Однак стара система правових, фінансово-господарчих, адміністративних механізмів, побудована на цих засадах, нині фактично зруйнована, а нову ще лише належить сформувати.

Інфраструктура культури в Україні є досить розвиненою, як на східноєвропейські стандарти, але водночас досить закостенілою, технічно

та морально застарілою. Значний відбиток на неї наклали колишній суспільний лад та притаманна йому культурна політика; наслідком цього є зорієнтованість на централізоване управління та пряме бюджетне утримання, помітний дефіцит власної ініціативи закладів культури, їхня непередготовленість до існування в умовах суспільного й господарчого плюралізму та вільного ринку.

З іншого боку, демократизація суспільного та господарчого життя спричинила появу перших пагонів нової, недержавної культурної інфраструктури, яка, втім, охоплює поки що лише окремі її ділянки (шоу-бізнес, меншою мірою образотворче мистецтво та його ринок, частково театр та ін.) і найближчим часом не зможе, вочевидь, замінити собою державно-комунальну інфраструктуру [3].

Однак ці процеси трансформації, попри свій об'єктивний та загалом передбачуваний характер, досі відбувалися здебільшого стихійно, при інерційній, часто непослідовній політиці держави та практичній відсутності єдиної регіональної політики в Україні. Це пояснюється як другорядністю культурної проблематики з погляду правлячих кіл, так і браком чітких уявлень про те, як слід трансформувати культуру. Поки що продовжує домінувати думка, що більшість проблем культури можна вирішити простим збільшенням бюджетних асигнувань, а обов'язок самої культури полягає в тому, аби слугувати незалежній українській державі більш-менш так само, як вона раніше слугувала радянському режимові.

Об'єктивний аналіз сучасного становища та перспектив розвитку українського суспільства загалом і його культурної сфери зокрема показує, що лише «косметичний ремонт» чи ідеологічне перефарбування дотеперішньої культурної політики – справа безперспективна з кількох причин [1].

По-перше, українське суспільство, яке стає дедалі більш відкритим і демократичним, уже не задовольниться державною культурною, а ринково орієнтована українська економіка не буде її утримувати так, як це раніше робила командна економіка. До того ж культура радянського типу може успішно існувати лише за відсутності будь-якої конкуренції, чого вже, вочевидь, не буде. По-друге, найбільш динамічна й творча частина культурно-мистецького середовища не погодиться з «одержавленням» культури й мистецтва, не перетвориться на слухняних обслуговувачів державної культосвітньо-пропагандистської машини, хоч би в які патріотичні кольори її розфарбовували.

Все це свідчить про необхідність реформ у культурній сфері, стрижнем якої повинно стати реформування культурної політики. Очевидно, що за будь-яких реформ повинно зберегтися державне фінансування як головне джерело підтримки культури (незалежно від форм власності та господарювання), а також переважна частина матеріально-технічної інфраструктури культури.

Процес реформування культурної сфери має включати такі головні моменти:

- формування нової законодавчої бази для культури, мистецтва, суміжних сфер суспільного життя, що відповідає б сучасним світовим вимогам та українським особливостям, із законодавством про «неприбуткові» організації як серцевиною такого законодавства;

- реорганізація державних та регіональних інституцій, які донині «керували культурною», аби спрямувати їхню діяльність на рейки підтримки культури як такої, незалежно від підпорядкування та форми власності;

- реорганізацію майнових та фінансово-господарчих взаємин у культурній сфері в напрямку формування «третього сектору суспільного виробництва», тобто мережі установ (освітніх, культурних, соціальних, спортивних та ін.), діяльність яких не спрямована на одержання прибутку;

- заохочення мережі недержавних, незалежних культурно-мистецьких організацій (спілок, фондаций, професійних гільдій, творчих колективів), які забезпечуватимуть здоровий розвиток культури через різноманіття творчих, господарчих, адміністративно-правових форм її існування через множинність каналів її підтримки суспільством і державою;

- створення режиму здорового протекціонізму щодо вітчизняної культури, національної культурно-мистецької продукції, аби забезпечити їхню конкурентоспроможність, не допустити нової «культурної колонізації» України.

Проте реально нині все ще важко говорити про здійснення якоїсь єдиної продуманої державної політики у сфері культури, яка б відповідала європейським стандартам, потребам збереження наявної інфраструктури та запитам українського суспільства.

Так уже склалося в українській історії, так уже випало на її долю, що саме культура впродовж багатьох сторіч була чи не єдиним носієм ідей національної самобутності, незалежності, незламності. Тож таким важливим є питання про роль культури в сучасному державотворчому процесі. Воно виходить далеко за межі конкретної нинішньої політичної

ситуації. Так чи інакше маємо його розглядати в широкому історичному контексті і з проекцією на майбутнє. Згадуємо водночас сторіччя бездержавності, коли саме творчість геніального пророка, апостола правди Тараса Шевченка зберегла і утворила в масовій народній свідомості віру в краще, вільне, щасливе майбутнє, у відродження омріяної поколіннями української державності, козацької волі. Саме Шевченком, а відтак, його послідовниками і учнями – діячами української культури – витворено той невіддільний будь-яким репресіям і заборонам материк духовності, в якому збережено і виплекано ідеї державності, політичної незалежності України, втілено в переконливих художніх образах народну мрію, народне прагнення, духовні ідеали.

У період формування демократичного суспільства, єдиної української політичної нації, утвердження нових принципів соціально-економічного устрою культура і мистецтво повинні відігравати визначну роль. Зрештою, саме на шляху культурного розвитку можемо витворити той єдиний культурний, духовний простір, який об'єднає Захід, Схід, Південь і Північ України.

Водночас зміни в політичному та соціально-економічному устрої держави, бурхливі інтеграційні, глобальні процеси у світовому співтоваристві спричиняють ідеологічні, творчо-організаційні зміни в культурному житті. Слід зауважити, що, на жаль, ці зміни відбуваються ще надто повільно, а головне, всім нам ще не вдається позбутися інерції минулого, з одного боку, з його орієнтацією на патерналістську опіку «доброї» держави, а з іншого – на постійну надмірну політизацію творчого життя [2].

Однак попри всі складнощі й негаразди, економічну скруту Українській державі вдається достатньо послідовно реалізувати заходи щодо створення умов для відродження національної культури, піднесення її ролі у державотворчих процесах.

У сфері духовного життя зусилля виконавчої влади в останні роки виходили з необхідності збереження та модернізації культурної інфраструктури з переходом на нові форми роботи в умовах ринкової економіки, інтеграцію у світовий культурно-інформаційний простір. Щоб там не казали, нам вдалося зберегти від поспішливого демонтажу розвинену систему організації культурного життя, естетичного виховання. Було забезпечено нормальний розвиток основних духовних осередків, які забезпечують еталонний рівень культури (національних закладів культури і мистецтв). Велася й ведеться цілеспрямована робота щодо збереження

пам'яток історії та культури, музейних, бібліотечних та архівних фондів, їхнього активного використання в роботі із забезпечення духовних запитів населення України. Вживаються заходи щодо захисту інформаційно-культурного простору, зокрема забезпечення вітчизняного кіновиробництва, функціонування мережі кінофікації та кінопрокату, впровадження 30 % квоти екранного часу для вітчизняної кіно- та відеопродукції.

Успішна реалізація цих завдань можлива за умови створення ефективних механізмів підтримки культурно-мистецької сфери незалежно від форм власності, підпорядкування закладів культури й мистецтв, творчих колективів, об'єднань. І така робота здійснюється, виходячи з конституційних вимог щодо гарантії мистецької творчості й широкого доступу громадян до всього комплексу культурних надбань народу.

Слід відзначити, що державні органи, законодавча та виконавча влади приділяють постійну увагу проблемам духовного життя. Виявом цієї уваги стало ухвалення низки галузевих законодавчих актів, зокрема законів України про бібліотеки, музеї, кінематографію та багатьох інших.

Упродовж останніх років було зроблено помітні кроки у справі формування нової структури управління в культурній сфері, нових принципів її функціонування.

Повертаючись до питань культурної політики та культурного розвитку в Україні, обов'язково слід бодай коротко висвітлити історичний та геополітичний контекст, який зумовив і зумовлює досі характерні особливості ситуації в цій важливій сфері духовного життя [4].

Тут, не претендуючи на вичерпність аналізу, передусім слід підкреслити, що сьогочасна українська культура спирається на багатовікову історичну традицію, витоками якої є здобутки таких праслов'янських культур, як трипільська та скіфська.

Сучасна Україна характеризується вельми виразними, подекуди навіть ускладненими регіональними відмінностями. Наявність таких відмінностей зумовлена різною історичною долею регіонів держави, тривалим і болісним шляхом формування сучасної національної території.

Тривалі періоди розвитку української культури в умовах бездержавності визначили в той період, з одного боку, незавершеність, неповноту її структури, напівколоніальний характер, але з іншого – її демократизм, орієнтацію на демократичні, низові шари суспільства, їх культуру й систему цінностей.

Традиційна етнічна культура (разом з церквою) залишається чи не єдиним дійовим засобом національного самоствердження, фактором не лише й не стільки духовного, а й політичного життя українців. Вона є тією силою, яка об'єднувала їх, сприяла справі національного самовизначення.

Зміни в суспільному житті країни, здобуття Україною не-залежності створили умови для дальшого розвитку української культури і культур усіх етнічних груп. Попри серйозні економічні труднощі протягом останніх років вдалося не лише зберегти все найцікавіше в культурній сфері, а й почати роботу зі структурного та творчого її реформування.

Можна говорити про те, що протягом останніх років було зроблено важливі кроки у справі формування нової структури культурної сфери, подолання залишків тоталітаризму, розвитку демократичних засад, пріоритетності загальнолюдських цінностей.

Актуальною темою для країн усіх континентів нині є координація зусиль із захисту національних культур у процесі глобалізації світової економіки. Останнім часом чимало робиться для узгодження позицій різних країн щодо спільних дій із захисту національної культурної спадщини, напрацюванню стратегій розвитку і збагачення культурного різноманіття країн, запобіганню домінування всеохоплюючої індустрії розваг.

Нині у світі відбуваються глибинні процеси трансформації в інформаційній галузі. Водночас існує своєрідна суперечність між бажанням зберегти власне культурне різноманіття і силами культурної уніфікації. Всі країни бажують отримувати користь від нових глобальних мереж і від тих економічних можливостей, які зумовлені новими інформаційними магістралями [3].

Однак всі країни також бажують зберегти свої традиції, звичаї, спадщину, тобто все те, що робить кожну національну спільноту унікальною.

Перед світовим співтовариством нині постали спільні проблеми, зокрема сприяння розвитку культурного та мовного різноманіття, забезпечення прав митців, розгляд майбутнього через технологічний розвиток і глобалізацію і водночас збереження культурної спадщини та забезпечення суверенітету, культурного різноманіття з урахуванням переваг міжнародної торгівлі й лібералізації інвестування.

У широкому значенні культура виступає передусім вагомим силою, яка може окреслити, надати нових форм і змісту громадській думці, сприяти міжнародній співпраці.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт Міністерства культури України за 2012 рік «Питання у галузі культури». – К. : НАКККіМ, 2013. – 82 с.
2. *Богуцький Ю. П.* Українська культура в Європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько // за ред. Ю. П. Богуцького. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
3. *Клочко В. П.* Глобалізація і економічні соціокультурні аспекти : монографія. – К. : ДАКККіМ, 2005. – 190 с.
4. *Філіна А. П.* Державна культурна політика: навчальний посібник. – К. : ДАКККіМ, 2008. – 224 с.
5. *Шейко В. М.* Формування основ культурології в добу цивілізованої доби (друга половина XIX – поч. ХХІ ст.) : монографія / В. М. Шейко, Ю. П. Богуцький. – К. : Генеза, 2005. – 529 с.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2015 р.

UDC 930.58 (477) – 021.414 : 008 (100)

Antonina Filina,

Professor of Ukrainian and foreign languages
of the National Academy of Culture and Arts

Patterns and trends of Ukrainian culture in the world's cultural and historical process

The article is devoted to analysis of patterns and tendencies of development Ukrainian culture in the different periods of statehood and determination the main directions of cultural sphere reformation.

The author assumed the pluralistic model of culture-balanced society as a basis of research. During the investigation it was established that the generic structure of culture staying indeterminate because of variety changes and impacts within the culture. Depending on this conclusion, the author is justified for statement that the modern cultural life is characterized by new correlation of the different parts of culture, such as professional, amateur art activities, traditionally national art and religious ones. It is significant, that the changing of social and civil states of religious status became the characteristic feature of new sociocultural reality. This process entails the involving the great amount of people in religion and increase its influence on the morals, art, life style and spiritual values of society.

It's proved that reforms in cultural sphere are required. The reformation of cultural policy, saving of government financing as the main source of culture support (irrespective of form of property and economy) as well as the most part of material and technical infrastructure of culture must be taken as a basis.

There are a few main components of the process of cultural sphere reformations.

One of them is forming modern legislative basis for the culture, art and related scopes of activity, which must be satisfied with present-day world requirements taking into consideration of national features. The next is reorganization of nationwide and regional institutions of management, readjustment of property and financial-economical interrelations in the cultural sphere with the object of organization the system of educational, cultural, social and sports institutions, whose activity is not aimed at profit earning. It should stimulate the improvement of system non-state, independent organizations (unions, funds, professional guilds, creative collectives) which can provide an advanced stage of development the culture by means of creative, economical, administrative and legal forms of its being by the help of society and state support. The reformation is impossible without creating the form of healthy protectionism of native culture, national artistic production with the aim of increasing their competitive power and preventing the new threat of «cultural colonization» of Ukraine.

The author of the article came to a conclusion that the topical theme for all countries is the matter of coordination worldwide efforts in protection national cultures in the process of world economy globalization which assists cultural and language multiplicity, guarantee cultural figures rights, prospaction through the technical development and globalization. At the same time cultural heritage memorization, secure state sovereignty, cultural varieties are necessary in a subject to international trade and liberalization of investment.

Keywords: globalization, national values, trends, national culture, innovations, spiritual life, commercialization, socio-cultural reality, infrastructure, transformation, humanization, cultural and information space, reformation, competitiveness, cultural heritage, cultural space.

УДК 930.58 (477) – 021.414 : 008 (100)

Антонина Филина,

проф. кафедры украинского и иностранного языков НАРККиИ

Закономерности и тенденции развития украинской культуры в мировом культурно-историческом процессе

Статья посвящена анализу закономерностей и тенденций развития украинской культуры в разные периоды существования государства, определению основных направлений реформирования культурной сферы.

В основу исследования автором положена плюралистическая модель культурно сбалансированного общества. Определено, что в связи с разнообразием изменений и влияний в культуре общая ее структура остается неопределенной. Это дает автору основания утверждать, что современная культурная жизнь характеризуется новым соотношением профессиональной, самодеятельно-художественной, традиционно-народной и религиозной культур. Отмечено, что характерной чертой новой социокультурной реальности стала смена

общественного и гражданского статуса религии, религиозация значительных слоев населения, увеличение влияния религии на мораль, искусство, способ жизни, ценностные ориентации.

Доказано необходимость реформ в культурной сфере, основой которых должно стать реформирование культурной политики, сохранение государственного финансирования как главного источника поддержки культуры (независимо от форм собственности и хозяйствования), а также большей части материально-технической инфраструктуры культуры.

Главными компонентами процесса реформирования культурной сферы определено: формирование новой законодательной базы для культуры, искусства, смежных сфер деятельности, которая должна соответствовать современным мировым требованиям с учетом национальных особенностей; реорганизация общегосударственных и региональных институтов управления; реорганизация имущественных и финансово-хозяйственных взаимоотношений в культурной сфере в направлении формирования сети образовательных, культурных, социальных, спортивных учреждений, чья деятельность не направлена на получение прибыли; поощрение развития сети негосударственных, независимых организаций (союзов, фондов, профессиональных гильдий, творческих коллективов), которые обеспечат здоровое развитие культуры через разнообразие творческих, хозяйственных, административно-правовых форм ее существования, через множественность каналов ее поддержки обществом и государством; создание режима здорового протекционизма отечественной культуры, национальной культурно-художественной продукции, с целью обеспечения их конкурентоспособности, не допущения новой «культурной колонизации» Украины.

Сделан вывод, что актуальной темой для всех стран стала координация усилий по защите национальных культур в процессе глобализации мировой экономики, которая предполагает содействие развитию культурного и языкового разнообразия, обеспечение прав деятелей культуры, взгляд в будущее через технологическое развитие и глобализацию и одновременное сохранение культурного наследия и обеспечения суверенитета, культурного разнообразия с учетом преимуществ международной торговли и либерализации инвестирования.

Ключевые слова: глобализация, национальные ценности, тенденция, национальная культура, новации, духовная жизнь, коммерциализация, социокультурная реальность, инфраструктура, трансформация, гуманизация, культурно-информационное пространство, реформирование, способность конкурировать, культурное наследие, культурное пространство.